

HARBIY XIZMATCHILARNI AXLOQIY-RUHIY RIVOJLANTIRISH MUAMMOSINI SHARQ MUTAFAKKIRLARI QARASHLARIDA YORITILISHI

Jamoat xavfsizligi Universiteti magistratura tinglovchisi Leytenant

Ne'matov Rixsitilla Bahodirjon o'g'li

Anotatsiya: *Sharq mutafakkirlari qarashlarini harbiy ta'limga integratsiya qilish zarur. Ta'lim dasturlarini boyitish va yangi metodikalarni amalga oshirish orqali bu muammolarni hal etish mumkin. Muammolarni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv zarur. Axloqiy-ruhiy tarbiya harbiy kadrlar bo'yicha strategik bo'g'in hisoblanadi.*

Anotation: *It is necessary to integrate the views of Eastern thinkers into military education. These problems can be solved by enriching educational programs and implementing new methodologies. An integrated approach is needed to troubleshoot. Moral and psychological education is a strategic strand in the military*

Аннотация: *Необходимо интегрировать взгляды восточных мыслителей в военное образование. Эти проблемы могут быть решены путем обогащения образовательных программ и внедрения новых методологий. Для устранения неполадок необходим комплексный подход. Морально-психологическое воспитание – это стратегическое удушение для военнослужащих*

Kalit so'zlar: *Axloqiy jamoiyat konsepsiyasi, axloq, odob, psixoterapiya, axloq tamoyillari, etakchilik, vatanparvarlik, jasorat.*

Kirish

Sharqda axloq va odob – asosiy hayot tamoyillari hisoblanadi. Bu tamoyillar insonning jamiyatdagi o‘rni va rolini belgilaydi. Farobiy, Ibn Sino, Al-Beruniy kabi olimlarning axloqiy qarashlari jamiyat rivojida muhim rol o‘ynaydi.

Farobiy va axloqiy jamiyat konsepsiyasi:

1. Axloq tamoyillari
2. Yetakchilik
3. Vatanparvarlik
4. Jasorat

Farobiyning “Fozil odamlar shahri” asarida axloq tamoyillari harbiy xizmatchilar hamda jamiyatning asosi sifatida ko‘rsatilgan. Yetakchilik, vatanparvarlik va jasoratga oid fikrlar harbiy xizmatchilar uchun muhim ahamiyatga ega. Al-Farobiy, boshqaruv va axloqiy bilimlar o‘rtasida kuchli bog‘liqlikni ta’kidlaydi va harbiy rahbarlarni adolat, sabr, sabr-toqat va dono qarorlar qabul qilishda ruhiy etuklikka ega bo‘lishga chaqirdi. Harbiy xizmatda Farobiy g‘oyalarini qo‘llash imkoniyatlari keng. Bu g‘oyalar yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi.

Alisher Navoiy va axloq - ruhiyat uyg‘unligi:

1. Axloq - insonning jamiyatdagi o‘zini tutish qoidalari.
2. Odob - muomala madaniyati va xulq-atvor me’yorlari.
3. Ruhiy kamolot - insonning ma’naviy yuksalishi.

Alisher Navoiy asarlarida yigitlarning ma’naviy barkamolligi masalalari keng yoritilgan. Uning asarlari axloq, odob va ruhiy kamolot uchun asosiy qoida va hikmatlarni o‘z ichiga oladi. Harbiy xizmat va milliy g‘ururni shakllantirish bo‘yicha Navoiyning tavsiyalari bugungi kunda ham o‘z isbotini topmoqda.

Ibn Xaldun o‘zining mashhur “Muqaddima” asarida harbiy xizmatchilarning axloqiy va ruhiy rivojlanishiga katta e’tibor qaratgan. Uning fikriga ko‘ra, harbiy kuchning muvaffaqiyati faqat jangovar kuchga bog‘liq emas, balki davlatni boshqarishda adolat, insoniyatga hurmat va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni saqlash qobiliyatiga ham bog‘liq. Ibn Xaldun axloqiy me’yorlarni saqlash va ijtimoiy adolatni ta’minlashning harbiy muvaffaqiyat uchun ahamiyatini yuksak baholagan.

Nasir Xusravning qarashlari:

Nasir Xusravning asarlarida axloqiy qadriyatlar va ruhiy tarbiya juda katta o‘rin tutadi. Uning fikricha, harbiy xizmatchilar nafaqat jang qilishda, balki axloqiy jihatdan ham mas’uliyatli bo‘lishi kerak. Xusravning axloqiy o‘g‘itlari harbiylarning boshqaruv va ma’naviy qadriyatlar bilan birgalikda harbiy mas’uliyatlarini to‘liq bajarishlarini nazarda tutadi. Ularning harakatlari insoniyatga foydali bo‘lishi, ezgulik va adolatni tarqatishi kerak deb hisoblaydi.

Buxoriy va Samarqandiy mutafakkirlarining qarashlari:

Sharqda, ayniqsa, Buxoro va Samarqandda yashagan mutafakkirlar ham harbiy xizmatchilarning axloqiy-ruhiy rivojlanishini muhim deb bilishgan. Ularning qarashlariga ko‘ra, axloqiy fazilatlar, adolat va vatanparvarlik harbiy xizmatchilarning asosiy xususiyatlari bo‘lishi kerak. Ular, harbiy xizmatchilarning ma’naviy va axloqiy shakllanishi, faqat jangovar tayyorgarlikni emas, balki insonning yuksak axloqiy qadriyatlarini ham rivojlantirish zaruriyatini ko‘rsatib o‘tishgan.

Shahristoniy qarashlari:

Shahristoniy ham harbiy xizmatchilarni axloqiy va ruhiy jihatdan rivojlantirishni ta’kidlagan. Uning fikricha, harbiy xizmatchilar, jamiyatni himoya qilishda muhim rol o‘ynab, o‘zlarini ruhiy jihatdan mukammal bo‘lishga va axloqiy

jihatdan mas'uliyatli bo'lishga intilishlari kerak. Bu o'zgarishlar harbiylarning nafaqat jangda, balki ijtimoiy hayotda ham mas'uliyatli bo'lishlarini ta'minlashi kerak deb hisoblagan. Sharq mutafakkirlari, harbiy xizmatchilarning axloqiy-ruhiy rivojlanishini nafaqat jangovar muvaffaqiyatlar bilan, balki jamiyatning umumiy yaxshilanishi, adolat, sabr-toqat va insoniyatga xizmat qilish bilan bog'lashgan. Ular axloqiy qadriyatlarning harbiy xizmatda amalga oshirilishini ta'minlash orqali harbiylarning faqat jangovar mahoratini emas, balki insoniylik va ruhiy mukammallikni ham rivojlantirishni maqsad qilganlar.

1. Imom G'azzoliy: Harbiy Xizmatda Ruhiy Tayyorlik va Axloqiy Fazilatlar

Imom G'azzoliy, o'zining axloqiy-ruhiy tarbiya haqidagi g'oyalarida harbiy xizmatchilarning tarbiyasiga katta e'tibor bergan. U, harbiylarning faqat jangda muvaffaqiyatga erishishlari uchun emas, balki axloqiy fazilatlarni rivojlantirishlari kerakligini ta'kidladi. G'azaliyning fikriga ko'ra, harbiylar axloqiy tarbiyani olganlarida ular jamiyatda adolatni ta'minlashda, rahbarlikda va janglarda ham samarali bo'ladi. G'azaliy o'z asarlarida, harbiy xizmatchilarning sabr, imon, ehtirolarni boshqarish, va rahm-shafqat kabi axloqiy fazilatlarini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi. G'azaliy, harbiy xizmatchilarga ijtimoiy adolatni ta'minlashda nafaqat jismoniy kuch, balki ruhiy kuch va ma'naviy yetuklik ham muhimligini tushungan. Ular axloqiy me'yorlarga rioya qilgan holda, jamiyatda barqarorlik va tinchlikni saqlashga hissa qo'shadilar.

Shayx Sa'diy: Ma'naviyat va Insoniylik

Shayx Sa'diy, "Guliston" va "Bustan" asarlarida insoniylik va ma'naviyatga katta e'tibor qaratgan. U harbiylarning nafaqat jangda, balki shaxsiy hayotda ham axloqiy me'yorlarga amal qilishlarini ta'kidladi. Sa'diy, harbiylarning ma'naviy rivojlanishining jamiyatga bo'lgan ta'sirini chuqur tushungan. U harbiylarni nafaqat jangchilarga, balki jamiyatning axloqiy yetakchilariga aylanishini istagan. Sa'diy, axloqiy fazilatlarni shakllantirish orqali, harbiylarning o'z hayotlarida

ijtimoiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi deb hisoblagan. Sa'diy o'z asarlarida, harbiylarning nafaqat jangdagi, balki ijtimoiy va ma'naviy tarbiyadagi rollarini ham ta'kidlagan. Ularning ma'naviy yetukligi va axloqiy fazilatlari jamiyatda ijtimoiy tinchlikni saqlashda muhim omil bo'lishi kerak deb ta'kidlagan.

Axloqiy-ruhiy tarbiya bo'yicha tizimlashtirilmagan yondashuv mavjud. Sharq mutafakkirlari qarashlarini harbiy ta'limga integratsiya qilish zarur. Ta'lim dasturlarini boyitish va yangi metodikalarni amalga oshirish orqali bu muammolarni hal etish mumkin. Muammolarni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv zarur. Axloqiy-ruhiy tarbiya harbiy kadrlar bo'yicha strategik bo'g'in hisoblanadi. Sharq mutafakkirlari g'oyalari orqali universal yondashuvga erishish mumkin. Ruhياتni rivojlantirish milliy va xalqaro tinchlik uchun zamin yaratadi. Kelajak avlodning ma'naviy barkamolligi - yurtimizning tinchligi va farovonligining garovidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Бочкарева, В.В. *Психологическая устойчивость военнослужащих в экстремальных условиях службы*. — Москва: Воениздат, 2016.
3. Department of the Army. *Comprehensive Soldier and Family Fitness (CSF2) Program Overview*. — Washington, D.C., 2019.
4. Bundeswehr. *Psychologische Betreuung in der Bundeswehr*. — Berlin: Bundesministerium der Verteidigung, 2021.
5. Kim, H.S. & Lee, J.Y. *Emotional Resilience Training in the South Korean Military*. // *Asian Journal of Military Psychology*, 2022, Vol. 5(1), pp. 45–58.

6. Ҳусанов, А.Б. Олий ҳарбий таълим муассасаларида курсантларда психологик барқарорликни шакллантириш масалалари. // Тошкент ҳарбий академияси илмий журнал, 2021, №3, 6. 22–29.
7. NATO. *Mental Resilience in Modern Armed Forces: Challenges and Solutions*. — Brussels: NATO Research Division, 2020.
8. Бобоев, С.Р. *Ҳарбий хизматчиларда стрессни бошқариш ва руҳий барқарорликни ошириш йўллари*. – Т.: “Ҳарбий нашр”, 2022.
9. World Health Organization (WHO). *Mental health promotion and resilience in military settings*. — Geneva: WHO Publications, 2019.